

Menn að störfum við tunnuverksmiðju á Akureyri árið 1960 en ca. þrjátíu árum áður varð uppi mikil deila vegna kjara síldartunnuverkamanna.

Nóvudeilan á Akureyri

Þó deila þessi hafi allajafna verið kennd við „Novu“ - eitt af skipum Bergenska gufuskipafélagsins - stóð hún í raun og veru alls ekki við það félag, heldur við bæjarstjórn Akureyrar og snérist um það hvort bæjarstjórnin léti greiða kauptaxta Verkamannafélags Akureyrar eða ekki við smíði síldartunna, sem bæjarstjórnin hafði ákveðið að láta framkvæma þá um veturinn. Steingrímur Aðalsteinsson skrifði grein um Nóvu-deiluna í „Vinnuna“ í september 1946. Hér birtist endursögn þeirrar greinar en greinina í heild sinni má finna á heimasiðu Einingar-löju, www.ein.is

Á kreppu- og atvinnuleysisárunum var verkafólk á Akureyri, sem annars staðar, aðþrengt vegna atvinnuleysis og lítila tekna. Verkamannafélag Akureyrar hafði því um haustið 1932 uppi háværar kröfur til bæjarstjórnarinnar um að hún stofnaði til atvinnuframkvæmda þá um veturinn, til að forða sárstu neyðinni frá dyrum verkafólksins.

Bæjarstjórnin ákvað því að taka á leigu tunnuverksmiðju, sem Hjalti S. Espolin átti þá á Akureyri og láta smíða þar í „atvinnubótavinn“ ca. 30 þúsund síldartunnur. Þar sem bæjarstjórnin leit á þetta sem hreint „góðverk“ við verkafólk bæjarins, vildi hún ekki taka á sig neina áhættu af rekstri tunnuverksmiðjunnar, heldur ætlaðist til að

áhættan hvíldi öll á þeim, sem verkið ynnu, þannig að þeir fengju í vinnulaun aðeins það, sem tunnurnar kynnu að seljast fyrir, að frá-dregnum öllum kostnaði. Ef tunnurnar seldust illa, eða önnur óhöpp yrðu á rekstrinum, átti það

að bitna á verkamönnunum, en ekki bæjarsjóði.

Auðvitað neitaði Verkamannafélag Akureyrar að samþykja slíkan grundvöll fyrir atvinnubótunum. Bauðst þá bæjarstjórnin til að tryggja verkamönnunum ákveðið lágmark, þ.e. 70 aura fyrir hverja smíðaða tunnu. En af því vitanlegt var, af fyrrí reynslu, að sú greiðsla mundi alls ekki svara til kauptaxta Verkamannafélags Akureyrar, hafnaði félagið einnig þessu tilboði.

Erfið aðstaða

Verkamannafélagið var í mjög erfðori aðstöðu, því það þurfti að

Mynd tekin við Torfunefsþryggju en bar lagðist einmitt Nova að með tunnugerdarefnið sem átti að koma í veg fyrir að yrði lestað úr skipinu.

knýja bæjarstjórnina til að framkvæma verk sem hún hafði engan áhuga fyrir að unnið yrði og jafnframt að hindra fulltrúa atvinnurekenda í bæjarstjórninni í því að nota þetta tækifæri til árása á launakjör verkamanna, sem upphaf að almennri lækkun vinnu-launa. En erfiðleikarnir voru fleiri og enn ískygglegri, því í röðum hins vinnandi fólks fundust einnig óvinir. Þegar verkamannafélagið vildi ekki fallast á áðurnefnt fyrirkomulag við tunnusmíðið, leitaði bæjarstjórnin til Trésmiðafélags Akureyrar, og tókst, þótt undarlegt mætti heita af iðnfélagi, sem auðvitað hafði hærrí kauptaxta en Verkamannafélag Akureyrar, að fá frá því tilboð um að taka að sér tunnusmíðina fyrir þau kjör, sem verkamannafélagið hafði hafnað. Seinna tókst þó að fá Trésmiðafélagið til að falla frá þessu tilboði sínu. En ekki var björninn þar með unnnin!

Í bænum var svonefnt jafnaðarmannafélag, „Akur,“ undir forstu Halldórs Friðjónssonar. Þetta pólitiska félag bauð nú bæjarstjórninni, að það skyldi útvega menn til tunnusmíðisins fyrir þau kjör, sem

bæjarstjórnin vildi hafa og áður er lýst og gæti bæjarstjórnin þá látið verkamannafelagið sigla sinn sjó með sinn fordæmda kauptaxta.

Leið nú fram á miðjan vetur svo, að beðið var eftir tunnuefninu. Bættist þá enn á erfiðleika Verkamannafélags Akureyrar með því að Erlingur Friðjónsson og Halldór bröðir hans, sem tapað höfðu völdum í félaginu árið áður, framkvæmdu hinn illræmda klofning í félaginu. Tókst þeim að fá 80 - 90 manns til að ganga úr félaginu og stofna annað verkamannafélag - „Verklýðsfélag Akureyrar.“ Hljóp þáverandi stjórn Alþýðusambandsins (Alþýðuflokksins) undir bagga með þeim og rak Verkamannafélag Akureyrar úr Alþýðusambandinu, en tók klofningsfelagið inn. Átti nú sjáanlega að láta kné fylgja kviði gegn „kommúnistunum“ í Verkamannafélagi Akureyrar og sjá um að það fengi ekki staðið gegn launaárás bæjarstjórnarinnar.

Þrátt fyrir allt þetta létt Verkamannafélag Akureyrar ekki bugast, heldur ákvað að halda fast við kröfum sína um taxtakaup við tunnusmíðið og beita allri orku til að knýja það fram.

Baráttuaðferðin

Nú leið að þeim tíma, að helmingur tunnuefnisins skyldi koma til Akureyrar með e.s. „Novu.“ Varð því verkamannafelagið að ákveða

baráttuaðferð sína í þessu deilumáli við bæjarstjórnina. Ef tunnuefninu var skipað í land og flutt í geymslurúm tunnuverksmiðjunar, þar sem það var tiltaakt hvenær sem var, mátti búast við, eins og í pottinn var búið, með klofna verkalýðshreyfingu bæjarins og pólitískt félag, sem hafði boðist til að útvega taxtabrjóta, að myndast gæti langvarandi hernaðarástand um verksmiðjuna, þar sem verkalýðurinn berðist innbyrðis, annars vegar verkamenn úr hinu nýja klofningsfélagi þeirra Friðjónssonar, sem vildu vinna samkvæmt kjörum þeim, er bæjarstjórnin bauð, hins vegar verkamenn úr Verkamannafélagi Akureyrar, sem höfðu ákveðið að knýja fram taxta sinn við þessa vinnu eins og aðra. Gætu þá fulltrúar atvinnurekenda í bæjarstjórninni farið sér að öllu rólega og horft kampakáttir á bróðurvígi verkalýðsins. Því ekkert lá þeim að framkvæma tunnusmíðið.

Verkamannafelagið ákvað þess vegna að hindra afgreiðslu „Novu“ og leyfa ekki, að tunnuefnið eða aðrar vörur, sem koma áttu með henni til Akureyrar, væri flutt í land fyrr en bæjarstjórnin hefði samið við Verkamannafélag Akureyrar um launakjör verkamanna við tunnusmíðið.

Var nú þessi vinnustöðvun undirbúin svo sem föng voru á. Verkakvennafelagið Eining ákvað að taka þátt í deilunni og Verka-

Fánaberarnir hafa eflaust sungið Söng verkamanna og greinilegt að ungr sem aldnir hafa tekið þátt.

mannafélag Siglufjarðar lofaði stuðningi sínum, ef til þyrfti að taka, og svo gerðu fleiri verkalýðsfélög innan Verkalýðssambands Norðurlands.

laganna hindraði alla uppskipun. Gerðu þá verkamennir ekki fleiri tilraunir til að hefja vinnu, og þar við sat fram yfir hádegi.

Fógetinn kemur á vettvang

Það kom brátt í ljós, að bæjarstjórnin ætlaði ekki að gefast upp fyrr en í fulla hnefana, heldur hafði hún safnað að sér liði broddborgara og millistéttu og hugðist hrekja vercafólkid úr varðstöðu þess á bryggjuni. Kom þetta lið á vettvang kl. 1 e.h. og var sjálfur bæjarfógetinn í broddi fylkingar. Hóf hann upp raust sína og skipaði verkamönnum, í nafni konungsins, að hefja vinnu, en verfallsmönnum að hypja sig á brott ella skyldu þeir verra af hljóta!

Að sjálfsögðu var ekki tekið mark á þessu máli fógetans og að endingu skipaði hann liði sínu að hrekja verfallsmenn af bryggjuni og laust fylkingunum saman. Beittu fógetinn og fulltrúi hans göngustöfum sínum og fleiri höfðu barefli á lofti. Verfallsmenn hrundu þó árásinni og héldu öllum stöðvum sínum.

Fulltrúinn fann ráðið

Bæjarfógetinn hafði nú sem herforingi fengið sig fullreyndan og kom ekki aftur á vígvöllinn, heldur fó fulltrúa sínum forustuna - enda hafði fulltrúanum nú komið mikil snjallræði til hugar. Hann hafði látið saekja kaðal einn mikinn og var farið með hann fram á bryggju-

Fjöldi manns mættur í kröfugöngu og hefur safnast saman fyrir framan Kaupfélag verkamanna.

